

HEINRICH LUMPE

16. 2. 1859 – 21. 2. 1936

„Chceme-li žít, musíme udělat taková opatření, abychom chránili přírodu.“
H. Lumpe

Životním oborem mu byl obchod, ale věhlasu dosáhl jako přírodovědec, ornitolog, ochránce přírody, mecenáš a filantrop.

Heinrich Lumpe se narodil 16. února 1859 v Doubici u Krásné Lípy jako šestý z dvanácti dětí místního hospodáře a obchodníka se dřevem Fridricha Lumpeho a Heleny rozené Grohmann. Rodina byla slušně finančně zabezpečena, což využívala k pomoci těm, kterým se nevedlo tak dobře. Toto byl dobrý základ pro pozdější Lumpeho rozvinuté sociální a mecenášské cítění. Dětství prožité v divoké krajině Českého Švýcarska spolu s výchovou otce i pedagogů podnítilo jeho zájem o přírodu a ochranu přírodního dědictví.

Měšťanskou školu navštěvoval v Krásné Lípě. Poté šel do učení v obchodě s koloniálním zbožím Josefa Nitsche v Děčíně. Po jeho smrti vyvstala otázka, kde dokončit vzdělání, kterou vyřešil ústecký strýc, ctihodný měšťan Ignaz Lumpe, neb měl obchod s koloniálním zbožím a železářství. Zde Heinrich složil učňovské zkoušky a nabral první dovednosti ve vedení obchodu. Odtud vycestoval mezi lety 1881–1884 na zkušenou do velkoobchodu se železářským zbožím C. P. Hannemann v Hale. Vyzbrojen zkušenostmi se vrátil do Ústí, aby se zde v červnu 1886 stal vedoucím. Pod jeho vedením obchod Lumpe und Neffe prosperoval. Poté, co ho v roce 1895 zcela převzal, oddělil koloniální část, aby se soustředil na železářské zboží a přibral techniku. Firma zachytila potřeby vzrůstajícího průmyslu i dopravy a díky neúnavné práci svého šéfa se rychle rozvíjela a stala se věhlasnou doma i v zahraničí. Koloniál Lumpe proměnil ve velkoobchod a na rostoucí potřeby firmy reagoval v letech 1906–1907 výstavbou třípodlažního domu s velkoryse pojatou prodejnou a sklady v Dlouhé ulici, který byl inspirací pro mnoho dalších obchodníků.

Neméně významnou oblastí jeho podnikání bylo vodohospodářství. Rychle se rozvíjející město Ústí s velkým podílem průmyslové výroby mělo nedostatek pitné vody. Lumpe využil své znalosti přírody a zmapoval na své náklady pramenné oblasti v okolí. Zaměřil se na oblast Kunderatic a Tlučně, kde často pobýval ve vile svého tchána. V červnu 1908 založil specializovanou firmu na výstavbu vodních děl Nordböhmische Wasserbaugesellschaft a soustředil v ní zkušené odborníky a techniky z oboru. Roku 1911 ji převedl na akciovou společnost a stal se jejím prezidentem. Jednou z nejvýznamnějších zakázek bylo zbudování vodovodu pro hotely na hoře Sněžka. Tento nesnadný a některými dokonce hodnocený jako neproveditelný úkol plnila firma úspěšně od září 1912 do ledna 1913. Během tohoto roku společnost provedla také zakázku, na které Lumpemu obzvlášť záleželo, a to byl již zmíněný vodovod pro město, v délce bezmála 11 km potrubí s rezervoárem a vodárnou na

Větruši. I tato akce dopadla technicky uspokojivě, až na velké vícenáklady, které firmu vyčerpaly tak, že nepomohly ani soukromé Lumpeho investice a roku 1916 společnost vyhlásila bankrot. Lumpe byl dle vlastních slov z krachu zdrcen, odnesl to těžce na zdraví a nadále se již věnoval pouze velkoželezářství.

Roku 1894 se oženil s Marií Lippertovou, dcerou známého učence a politika Julia Lipperta. Jeho žena trpěla několika zdravotními obtížemi, a tak manželství zůstalo bezdětné, proto si i on vybral nástupce z širší rodiny. Stal se jím synovec Alfréd Lumpe. Ten se u strýce vyučil a po návratu z vojenské služby se stal roku 1919 mladším šéfem firmy.

Celý život provázela Lumpeho láska k přírodě a po děsivém zážitku z dospívání nejvíce k ptákům. Zejména v mládí prováděl amatérské pokusy s chováním domácích i menších divokých zvířat. Přestože to bylo nezvyklé, soustředil se hlavně na jejich citové a psychologické chování. Svě sny o ochraně ptactva v malém realizoval na zahradě kundratické vily, kam instaloval nespočet budek, krmítek, pitek a kde pak pozoroval dlouhé hodiny ptačí život.

Roku 1908 začal zhmotňovat svůj sen ve větším měřítku. Od města zakoupil přibližně tři hektary pozemků na pomezí Mariánské skály a Krásného Března, kde započal budovat ptačí rezervaci, tzv. Lumpepark. Území na skalnatém úbočí bylo na první pohled nehostinné, ale jak se časem ukázalo, dokonale posloužilo svému účelu. Prvním počinem bylo rozvedení vody z Mariánského pramene po kopci a vybudování rezervoáru, který zároveň sloužil jako vyhlídková věž do údolí. Dále byly postaveny mostky a oplocení proti kočkám a šelmám. V letech 1913–1914 vrcholily práce stavbou Jindřichova hrádku a umělé jeskyně Grotty, na jejichž stavbu padlo více než dvacet vagónů v Německu zakoupené speciální tufové horniny, která vzniká stlačením sopečného popela. Ta byla nalepena na kovovou konstrukci a vytvořila tak fantastické kulisy, navíc doplněné světelnými efekty a pohádkovými postavami.

Nedílnou součástí parku bylo zalesnění, které bylo realizováno s akcentem na dobré podmínky zde žijících a hnízdících ptáků. Kromě množství stromů, jehličnatých, užitkových i ovocných, ho představovaly zejména pro ptactvo vhodné keře, jichž bylo několik tisíc. V neposlední řadě ho krášlily květiny, zejména růže a jiřiny, na jejichž výsadbě se osobně podílela Lumpeho manželka Marie. Do projektu investoval Lumpe více než čtyři miliony korun.

Oficiální otevření parku pro veřejnost se konalo v říjnu 1914 a bylo spojeno s finanční sbírkou pro rakouský Červený kříž. V počátečních letech byl park zpřístupněn jen v rámci dobročinných akcí, ale jak zájem rostl, vyústilo to v trvalý sezónní provoz, příspěvky ze vstupného byly pravidelně rozdělovány na dobročinné účely. Lumpe rád provázel návštěvníky a dělil se s nimi o své myšlenky a ideály.

Neobvyklou součástí zahrady, tzv. „Krakonošův les“, vytvořily zkamenělé kmeny pravěkých stromů, jež Lumpe vykoupil v kraji. Kralovala mu nadživotní socha Krakonoše s dítětem na ruce. Les

byl slavnostně zpřístupněn v červenci 1922 v rámci charitativního koncertu pro oběti první světové války.

Ptákům a jejich volnému životu bylo v parku podřízeno vše. Svým svěřencům Lumpe dokonce sám pekl obilné koláčky. Užitečnost ptáků se ukázala v letech 1922 a 1928, kdy se v okolí přemnožily některé druhy hmyzu a okolní příroda byla těžce postižena. Park díky svým obyvatelům, kteří se s kalamitou vypořádali, zkáze unikl a působil tak dojmem oázy, jež sama vydávala svědectví o své užitečnosti. To byla pro Lumpeho velká radost i zadostiučinění. Svým projektem ptačí rezervace se obracel k dětem i dospělým, snažil se v nich vzbudit lásku k přírodě a zájem o její ochranu. Pozitivní veřejné mínění o prospěšnosti jeho počinu mu několikrát pomohlo zabránit stavbám průmyslových objektů v bezprostřední blízkosti parku.

Pravidelným vydáváním publikací o svém životě a rozvoji parku přispěl Lumpe k jeho věhlasu v českých zemích i v zahraničí. Využíval k tomu na svou dobu pokrokové metody propagace knižní, fotografické i filmové. Zároveň také publikoval v odborných časopisech. Ačkoliv neměl v oboru žádné akademické vzdělání, stal se během let praxe uznávaným odborníkem na ornitologii a na sklonku života si vysloužil i několik titulů doctor honoris kauza. Přestože byl majitelem obrovského bohatství, žil dle slov svého dědečka „*hled' na peníze jen jako na prostředek, kterým je možno vykonati dobro*“, velmi skromně. Většinu svého majetku použil, jak by se dnes řeklo, na veřejně prospěšné projekty – nejen v oblasti přírodní, ale též v oblasti sociální, v pomoci nezaměstnaným atd.

Ve dvacátých a třicátých letech zaměřil svou snahu na změnu postoje k ochraně přírody a ptactva v Itálii, kde bylo číhačství (lovení ptáků) velmi zakořeněno. K dosažení svého cíle se spojil s dalšími odborníky v oboru a použil i vlivné přímluvce, např. kardinála Bonaventuru Cerettiho, jenž byl nunciem papeže. Společná mezinárodní snaha přinesla své ovoce v podobě nového zákona o ochraně ptactva, který Itálie vyhlásila roku 1932.

Dalším počinem, jemuž Heinrich Lumpe věnoval více než deset let své myšlenky, energii, nadšení i prostředky, byl projekt „Buchtál“. Idea vznikla během jeho léčebných pobytů v Karlových Varech. Lázněmi procházeli významní hosté z celého světa a Lumpe zde vycítil potenciál pro osvětu, kterou chtěl provádět pomocí přírodní rezervace. Prostředky pro tento projekt ale již nedokázal věnovat sám a shánění investorů se ukázalo jako problematické. V červenci 1930 se sešel zakládající výbor projektu nazvaného „Vogel und Pflanzenschutzreservat zwischen Weltkurorten Karlsbad und Marienbad“, v roce 1931 pak bylo na území Buchtal rozmístěno čtyři sta ptačích budek a přes dvacet krmítek. Snahu bohužel roku 1934 zkomplikoval rozsáhlý lesní požár v oblasti a následná Lumpeho smrt – následovníci neměli dost sil ani prostředků dovést projekt do úspěšného konce. Podle jeho vzoru a s jeho příspěvky vzniklo ale několik menších projektů v okolních městech kraje i za hranicemi.

Lázeňské pobyty byly Lumpeho jedinou dovolenou. Jeden z nich se mu stal osudným. V únoru 1936 pobýval v Tereziňích lázních v Dubí. 21. února večer odešel na poštu. Ráno po něm vyhlásili pátrání a našli jeho tělo v zamrzlém rybníku. Patolog označil za příčinu smrti srdeční selhání.

Lumpeho donátorství neskončilo ani po jeho smrti. Ve své závěti stanovil, komu mají být peníze určeny. V jeho odkazu pokračoval obětavý spolupracovník, synovec Alfréd, který již dlouho rozmnožoval majetek rodiny. O velkoobchod i park se staral až do roku 1945, kdy byl s rodinou odsunut do západní zóny Německa a místní majetek byl rodině zkonfiskován. Z rezervace se stal nehlídaný park. Od roku 1949 se oblast započala proměňovat na zoologickou zahradu.

Historii života i díla Heinricha Lumpeho připomíná neobvyklý dokument mapující období let 1912–1935. Jedná se tzv. „Obří knihu“, která je souborem novinových výstřižků. Má 500 listů a váží dvacet čtyři kilogramů. Roku 2008 byla u příležitosti 100. výročí založení parku zpřístupněna v ZOO Ústí nad Labem naučná stezka, která mapuje jeho historii a vzdává hold zakladateli.

Od Římské společnosti pro ochranu zvířat obdržel Lumpe čestný titul „*Otec evropského ptactva*“. Této pocty si velmi považoval a s hrdostí titul užíval. Nejlépe ze všech vystihuje jeho životní sny, snahy, projekty i mecenášství, jimž zasvětil celý svůj dlouhý a plodný život.

(Zpracovala: Hanka Lukešová)